

Izhaja:
vsako sredo zjutraj
in petek zjutraj.
Stane za celo leto 15 L.
» pol leta 8 »
» četrt leta 4 »
Za inozemstvo celo
leto lir 40.
Na naročila brez do-
poslane naročnine se
ne moremo ozirati.
Odgovorni urednik:
Polde Kemperle.

GORIŠKA STRAŽA

Št. 39

V Gorici, v sredo 26. maja 1926.

Leto IX.

Nefrankirana pisma se
ne sprejemajo. Oglasi se
računajo po dogovoru
in se plačajo v naprej.
List izdala konsorcij
»GORIŠKE STRAŽE«.
Tisk Katoliške tiskarne
v Gorici, Riva Piazzuta
Štev. 18.

Uprava in uredništvo:
ulica Mameli Štev. 5.
— (prej Scuole). —
Telef. int. Štev. 308.

Dokaz zdrave moči.

O mogočnem odmevu, ki ga je našel govor našega poslanca dr. Besednjaka v celi naši državi in tudi v inozemstvu, poročamo na drugem mestu. Najpristranejši sprejem in najtoplejši odziv je pa imel njegov nastop v našem ljudstvu. S komurkoli smo prišli v razgovor in kjerkoli smo bili na deželi, povsod smo slišali navdušene besede o zreli prevdarnosti in duhovitosti ter pogumni nevstrašnosti našega poslanca. Preko naše domačije, ki mora iz dneva v dan čutiti kako novo neprijetnost, je zaplulo osvežujoče življenje. V dušah, strtih in obupajočih, je zakipela radostna samozavest in marsikdo, čigar življenjska hoja postaja že utrujena, je z mladostnim ognjem poudaril: »To je bila moška beseda. Živijo naš poslanec, ki si upa korajžno povedati celokupni javnosti, kaj je naša volja in naša stara pravda!«

Šolsko vprašanje je eno tistih vprašanj, ki je v naši pokrajini najbolj kočljivo. Radi pisanja o tej zadevi smo bili največkrat zapleteni in tudi obsojeni. V zadnjem času smo dobili neprikrit namig, da je to vprašanje končnoveljavno rešeno in urejeno, da je zato neumestno o njem razpravljati. Šolski in drugi oblastniki v Gorici, Vidmu in Trstu so bili uverjeni, da so to zadevo dovedli do srečnega konca. Nikoli več se radi nje ne bo nihče razburjal, so si mislili, in mirno bo dosegla svoj namen. Pa pride poslanec Besednjak in napolni skoro eno razburljivo sejo rimske poslanske zbornice s to sitno zadevo. Predmet, o katerem bi nekateri najrajši videli, da počiva zakopan v zapršenih knjižnicah in arhivih, butne na ta način z novo silo na dan. Toda to še ni vse! Neprilike so se težje. Zadeva, ki je bila prej nekako samo jabolko razdora in preprirov v naši Julijski Krajini, je z enim mahom stopila pred javno mnenje cele države. Zasluga našega poslanca Besednjaka, kar moramo posebej podčrtati in deloma tudi nemškega poslanca dr. Tinzla, čigar govor priobčujemo danes, je brezdvomno in neizpodbitno ta, da je vprašanje našega manjšinskega šolstva prišlo zopet v tek, in sicer ne pod ozkim domačim krovom, temveč pred široko javnostjo izven meja domačije. Živo zanimanje, katerega je vzbudil Besednjakov govor v vodilnem časopisju, nam daje jamstvo, da radi našega šolstva še ni padla zadnja beseda. Še marsikateri oblastnik, ki se je mogoče že zibal v tihem zadovoljstvu, da je ta kamen spotike odstranjen, bo siljen uvideti, da se je vdajal varljivi zmoti. Ne samo naša neomahljiva volja, temveč tudi celokupna javnost, ki vedno bolj zasleduje in opazuje razmere narodnih manjšin, jih bo primorala, da bodo vprašanje vzeli znova v pretres.

Govor poslanca Besednjaka, ki je brezdvomno izredne pomembnosti in spričuje, kako je naše gibanje jako, zdravo in tesno združeno z vsem življenjem našega naroda, je pa tudi najboljši odgovor gotovim krogom, ki nas včasih slikajo kot manjvredne Slovence. Manj praznih besed in več resnih, poštenih dejanj, pa bo boj za naš narodni obstanek krepkejši in uspešnejši, kakor je bil dosedaj.

Govor poslanca dr. Karla Tinzla.

(Po stenografskem zapisniku.)

Drugi dan po Besednjakovem govoru se je oglasil v parlamentu k besedi nemški poslanec dr. Karl Tinzl, ki je razpravljal med največjim truščem o šolskih razmerah v svoji pokrajini. Med govorom je planil proti dr. Tinzlu poslanec Greco in mu iztrgal iz rok zapiske, da bi Tinzl v govoru obtičal in se ob splošnem veselju ustavil. Toda Tinzl ni bil neumen, iz previdnosti je imel v žepu še par prepisov in ko so mu vzeli zapiske, je potegnil takoj na dan nov izvod in nadaljeval neustrašeno svoja izvajanja.

Govor poslanca Tinzla bo gotovo zanimal čitatelje »Goriške Straže« in zato ga posnemamo po stenografskem zapisniku.

**Kar velja za Slované,
velja tudi za Nemce.**

»Lansko leto« — je pričel Tinzl — »smo predložili med razpravo tega proračuna v glasovanje dnevni red, kjer smo zahtevali, naj se obnovi v šolah drugorodnega prebivalstva materinščina kot učni jezik. Tedaj smo tudi naznanili, da ne bo ta naša zahteva nikdar zginila s sveta, dokler bo tukaj le en zastopnik nemškega ali slovanskega prebivalstva. In tega gotovo ne delamo iz zaslepljene trdovratnosti, temveč zato, ker oznamamo s tem našo sveto in večno pravico, ki se ji ne bomo mogli nikdar odreči, kajti z njo je bistveno vezan naš narodni obstanek. Meni ni treba opisovati šolskih razmer, za kaj kar je povedal včeraj poslanec Besednjak za Julijsko Krajino, je tudi zvesta slika tega, kar se je vršilo in se vrši pri nas. In sicer tudi glede pritiska, ki se izvaja nad učiteljskim osebjem, da bi se vpišalo v fašistovsko stranko. Tudi mi ni treba opisovati, kako se je stopalo z narodnimi manjšinami pri šolski zakonodaji, ker smo to že storili pri razpravi v decembru predlanskega leta. Od najsvečanjših obljub, ki bi morale za vsako vlado imeti vsaj нравno obvezo, smo prispeli do popolnega ukinjenja materinščine v javnih šolah ne le kot učnega jezika, marveč celo kot neobveznega predmeta v dodatnih urah. V pojmovanju šolstva se bistveno ločimo: za vlado pomeni šola predvsem orodje za raznarodovanje, kar se javno proglasa.

**»Kdor zgubi narodnost,
zgubi življenje.«**

Toda vsak narod, ki da še kaj na obstoj svoje narodnosti, mora tako politiko občutiti kot politiko zatiranja. Naše ljudstvo ni tako nizko padlo, da ne bi s spoštovanjem zrlo na kulturne pridebitve drugih narodov in znalo ceniti svojih lastnih. Eden izmed Vasših najboljših sinov Villari pravi, če kdo zgubi svojo narodnost, zgubi življenje. Vse to pa nima ničesar opraviti z iredentizmom; to so le kulturne zahteve, ki jih dvigajo vse manjšine tudi tam, kjer iredentizem sploh ni mogoč kot n. pr. v Rumuniji.

Drugi vzrok, ki nam brani sprejeti sedanjo šolsko postavbo, so žalostni učinki, ki se kažejo z vzgojnega in pedagoškega stališča. Največji del učencev je vedno manj podkovan v raznih vedah. Delo v

šoli ne najde odmeva v družini, jezik, ki ga govori družina se ne po-
glablja v šoli; tako nastane v učencevih možganih zmešnjava, ne razume ne enega ne drugega jezika, ker za enega mu manjka teorije, za drugega pa praksa. Saj drugače tudi biti ne more, ker velja velika pedagoška resnica, da se more človek drugega jezika priučiti le, če se opira na temeljno znanje materinščine.

Šolske odredbe dovoljujejo izrecno v pokrajinah z mešanim prebivalstvom poučevanje verouka v materinščini. Zgodilo se je pa, da niso krajna oblastva teh odredb na Boccenskem spoštovala.

Neka druga odredba dovoljuje mnogim nemškim učiteljem dajati dopust dveh let, da bi se naučili med tem italijanščine. Toda ves ta čas ne dobijo niti vinarja podpore. Zdi se kakor da ne gre za učenje italijanščine, marveč za to, da se prisilijo dotični učitelji k odpovedi na učiteljsko službo, ker pač ne morejo živeti dve leti brez podpore ali ne da bi si poiskali druge službe. To postopanje ni niti človeško niti pošteno in prosim zato, da se takim učiteljem izplača vsaj delna podpora.

**Dajte nam iste svoboščine
ko vsem drugim državljanom.**

Naše želje pa stremijo v prvi vrsti za zasebnim poukom; naše želje so zelo skromne. Nočemo ničesar drugega kot izvrševanje postavbe, ki velja po vsej ostali Italiji. Zakon zahteva za otroke gotovo mero pouka. Prebivalstvu daje na razpolago javne šole, dovoljuje pa tudi pouk v družini ali v zasebni šoli, če so dana gotova jamstva, ki jih zakon zahteva. Zakon ne brani, da bi se otroci izven šolskih ur naučili še kaj več, kot jim nudi javna šola. In v resnici, po vsej Italiji se družinski očetje smejo poslužiti te pravice; odprti so zavodi in zasebne šole ali razni tečajji, kjer se poučujejo razni jeziki in tudi nemščina. Kar mi prosimo je

Odmevi Besednjakovega govora.

Italijansko časopisje.

O govoru poslanca Besednjaka je italijansko časopisje pisalo zelo obširno, ako pomislimo, da so govori vladnih poslancev in bivših ministrov večkrat omenjeni v deset vrsticah. Iz govora našega poslanca so pa priobčili veliki dnevnik po več kolon s posebnimi podnaslovi, tako največji italijanski dnevnik »Corriere della Sera«, list »Il Messaggero«, Giolittijevo glasilo »La Stampa«, »Gazzettino di Venezia« itd. »Stampa« prinaša na prvi strani naslov čez tri kolone: »Slovanski poslanec Besednjak govori med burnim truščem o šolskem proračunu.«

Nemški tisk.

Z Besednjakovim govorom se je pečalo tudi nemško časopisje. Kolikor smo mogli mi zasledovati, so se bavili z njegovimi izjavami Berliner Tageblatt, Neue Freie Presse, Tagespost, Stuttgarter Neues Tagblatt, Dresdener Neueste Nachrichten, Danziger Neueste Nachrichten, Breslauer

samo ta skromna svoboščina, ki naj velja tudi za državljana nemške narodnosti, ko hoče svoje sinove naučiti pisati in brati po nemško. Ne bi se smelo dogoditi, da bi bil izpostavljen preganjanju kak družinski oče, ki se hoče poslužiti družinskega pouka; naj se torej javno pove, da se smejo otroci učiti česar se hočejo, samo nemščine ne. Naj se iznajde za tečaje nemškega jezika pojem »scuola clandestina« (tajna šola), čeprav je že v tem pojmu samem zapopadna bridka obsodba, ker bi šola, ki goji materinščino, sploh ne smela imeti potrebe, da se skriva kot prvi kristijani v katakombah. Sicer pa tu sploh ne gre za šole, ampak za navadne tečaje, ki so povsod v veljavi za razne jezike; in tudi ti tečajji so »clandestini«. Kar prosimo in kar minister lahko ukrene je to: naj lokalna oblastva sprejme svoje naziranje vsaj v toliko, da ne bodo več smatrala pouka materinščine za zločin, proti kateremu lahko uporabljajo vsa sredstva, da ga zatro, ampak, da puste vsaj toliko svobode, kolikor je vživa zasebni pouk po vsej ostali Italiji.

**Država določuje državljanom
narodnost.**

Gotovo je, da bodo potem posamezni žalostni slučajji nasilja sami po sebi zginili.

Tovariši večinske stranke in vlada, vi gotovo stojite s svojo raznarodovalno politiko na stališču: cuius regio, eius natio (čigar država, tiste narodnosti morajo biti tudi njegovi podložniki); toda spomni njam vas, da je to le posneto po nauku, ki so ga rodili verski boji v Nemčiji in ki se glasi: cuius regio, eius religio (čigar je država, njegove vere morajo biti tudi podaniki).

Ta nauk je danes le še medel odsvit one dobe, je že pokopan, ker dandanes velja v državah verska strpnost. Tako bo prišel tudi dan, ko bo o vašem nauku govorila le zgodovina in tedaj bo poleg večinskega naroda mirno lahko živela tudi manjšina, ki je ne bo nihče ogrožal v njenem narodnem in kulturnem življenju. In ta dan, ki ni več daleč, mirno pričakujemo.

Neueste Nachrichten, Hannover-scher Anzeiger, Münchener Zeitung, Mannheimer Generalanzeiger in drugi.

Francoski časniki.

Tudi francosko časopisje je obrnilo pozornost Besednjakovemu govoru. Omenjamo n. pr. katoliški dnevnik La Liberté, ki se bavi z govorom v uvodniku. Ne moremo priobčiti celotnega prevoda, temveč se omejimo na nekatera mesta: »O priliki proračunske razprave o šolstvu« — pravi Liberté — »je stopil na oder govornik italijanskega parlamenta eden izmed dveh poslancev Julijske Krajine, in sicer iz pokrajine ob Soči. Poslanec je z redkim pogumom in z veliko močjo razvil pretresljivo sliko o šolah v njegovi deželi.« Nato navaja Liberté vsebino govora in pravi: »Kar se tiče zbornice, je treba omeniti, da je bila izredno nestrpna. S svojimi neprestanimi vpadi so italijanski poslanci izpričali svojo brezbriznost za pri-
tožbe Slovanov.«

»Učiteljski list« o govoru drja Besednjaka.

Zadnja številka Učiteljskega lista piše: »O priliki proračunske razprave je nastopil poslanec Besednjak z odločnim govorom o našem šolskem vprašanju. Zadel je v živo, zakaj nekateri gospodje in ekscelence so mu ugovarjali z ničevnimi frazami in truščem, ko jih je poslanec z argumenti pritisnil ob steno.

K govoru se povrnemo. Pozgumni in posrečeni nastop poslanca Besednjaka bo vse slov. učiteljstvo sprejelo z zadoščanjem, ker zadeva vprašanje naših vitalnih interesov in ker se prav sedaj spet izvaja nad učiteljskim pritisk. Naš list je prvi, ki to brez pridržkov, brez predsodkov poudarja, ker znamo ceniti vsako delo v splošno korist.

Jugoslovanski tisk

je prinesel obširna poročila in komentarje. Omenjamo le »Slo-

venca«, »Jutro«, »Slovenski Narod«, »Narodni dnevnik«, »Obzor«, »Narodni Politiko« in »Večer«.

Tržaški »Piccolo«

je priobčil izvleček in par dni za tem članek, v katerem pere šolskega skrbnika v Trstu gospoda Reino, češ da je mož vršil le svojo dolžnost. Dodatne ure — pravi list — je rimska vlada odpravila radi ugleda italijanske kulture v obmejnih krajih. Izšel je zakon in šolski skrbnik mora pač zakone izvrševati. K izvajanju Piccola se še povrnemo, danes omenimo le, da se je vsled govora poslanca Besednjaka začelo v italijanski javnosti vsaj razpravljati o našem šolskem vprašanju.

Edinjaško glasilo.

Tednik »Novice«, glasilo edinjaških narodnjakov so prinesle o govoru poslanca Besednjaka celih 13 (trinajst) vrstic.

DNEVNE VESTI.

France Bevk v zaporu.

Znani naš pisatelj gosp. France Bevk, ki je bil pred par tedni, kakor smo poročali, aretiran radi nekega dopisa v »Čuku na palci« in potem obsojen na štiri mesec ječe, sedi še vedno pod ključem. Njegova prošnja, da bi ga do prizivne obravnave radi boleznih izpustili na svobodo, je bila odbita. Brez ozira na nevarno zdravstveno stanje njegovo in tudi družine mora odlični naš prosvetni delavec sedeti v zaporu, ker je njegov list objavil v šaljivi obliki dopis, katerega je oblastvo smatralo za žaljenje kr. armade. V imenu vseh številnih prijateljev in znancev ter tudi v imenu našega ljudstva pošiljamo preizkušnemu našem rojaku svoje tople pozdrave.

V znanje.

V »Edinosti« sta odgovorila gg. Zorko Jelinčič in Rejec Albert, sicer v precej bahavem načinu, na opozorilo P. Z., da omenjena gospoda nimata pravice se obnašati ali izdajati kot odposlanca P. Z.

Gospoda, ki hočeta opozorilo postaviti na laž, vabimo, naj se zgleda v uredništvu, kjer bosta zveč dela za resnico.

Uredništvo »Gor. Straže«.

Smrt odličnega delavca.

20. maja je umrl v Ljubljani znani narodni delavec dr. Karel Triller. Njegovo ime je tesno združeno z zgodovino slovenskega novejšega časa. Pokojni Triller, ki je bil

sicer pristaš liberalne stranke, je bil vreden drug poštenega drja Tavčarja.

Zelo značilno.

Tednik »Novice« so napisale v zadnji številki: »To je bil eden najboljših Besednjakovih govorov v parlamentu. Sicer pa je bilo to za nas pereče vprašanje že od poslanca drja Wilfana in drja Stangerja jasno očrtano.« »Edinost« pa je natisnala: »Kar je govoril dr. Besednjak, so stvarno povedali že drugi — posebno posl. dr. Wilfan in bivši narodni zastopnik dr. Stanger.«

Kedaj se je pa to zgodilo, gospodje edinjaši? Ko sta dr. Wilfan in dr. Stanger govorila v parlamentu, dodatnih ur niti bilo ni in nihče jih torej ni odpravljal. Tudi ni nihče tedaj silil slovenskih učiteljev v fašistovski sindikat, nihče jim ni predlagal v podpis ponižujočih izjav.

Kako sta mogla torej dr. Wilfan in dr. Stanger govoriti o vseh teh stvarih?

Radi bi vedeli, iz kakšnih namenov gospodje tako pišejo.

Revija »Čas«.

ki jo izdaja Leonova družba v Ljubljani, je izgubila mnogo naročnikov na Goriškem samo zaradi plačilnih težkoč. Odslej pa bo uprava »Časa« poslala vsakemu p. n. naročniku, ki bi se ji po dopisnici (60 stot. javil, ček, da bo lahko vplačal v lirah (35 lir letne članarjine). Lahko postrežemo še z letošnjimi številkami (doslej 1-2 in

ki je skoro neprestano povešala oči k tlom. Kakor je bilo videti, ni bila navajena tako glasne družbe, in čašo je vsakokrat le toliko pristavila k ustom, da si jih je z vinom omočila. Vsak hip je pogledala bolj boječe na ono stran, kjer se že stari kav mož kar ni mogel ločiti od kozarca. Skoro mu niso mogli dovolj hitro nalivati.

To je bil Morinsky, Karlštejski fevdnik, izvršten družabnik, povsod najvztrajnejši gost med vsemi, šaljiv od začetka do konca; nikoli ni nikogar razžalostil, šaljiv je bil, toda pri vseh teh »dobrih« lastnostih je strašno rad pozabljal na svojo dolžnost.

Deklica, njegova hčerka, se je zdela, da sedi na trnju; že dvakrat je hotela vstati, toda vselej jo je Hyncik zadržal.

»Bodi brez skrbi, Belička. — Pojdem sam!«

»Ti da bi . . . ?«

Hčerka Morinskega je zardela do belega grla.

»Pojdem, Belička! — Saj itak nisem rad tukaj!«

»Vsaj povedala mu bom! — Moram!«

»Zanesi se popolnoma name!«

3-4); v kratkem izideta še 5-6 in 7-8. Posebno znamenita je letos Krekova številka (96 strani). Uljudno vabimo nekdanje in nove naročnike, naj nam pomagajo revijo vzdrževati.

Poljski predsednik.

Na Poljskem so se duhovi pomirili. Maršal Pilsudski je dejanski poglavar države. V kratkem bodo razpisane volitve za državnega predsednika, ker je Wojciechowski odstopil. Bržkone bo izvoljen, če bo le hotel, maršal Pilsudski.

Zopet kino.

Učitelj nam piše: Zdaj zopet vse dere iz okolice in mesta v kino k »Zadnjim dnevom Pompejev«. Lepa in zgodovinska snov, ne rečem. A na platnu je vse drugače. Ne vem kakšni občutki se vzbujajo v 13 ali 14 letnih fantkih in deklicah, ko vidijo nemoralne scene in gole ženske na platnu. Kje je oblastvena skrb za mladoletne?! Ali cenzura tudi otrokom vse dovoli?

Napad na Radića.

Na binkoštni pondeljek so hoteli Stjepana Radića umoriti. Neki orjunaš Milić je med Radićevim shodom v Stari Pazovi v Sremu skušal vreči bombo na govorniški oder. Pa so ga še pravočasno zgrabili.

Ameriški časnikarji.

Pred kratkim so imeli ameriški časnikarji veliko zborovanje v Washingtonu. Na zborovanju so tudi sprejeli predlog, naj se v listih preneha z opisovanjem raznih zločinov posebno, če so udeleženi tudi mladoletni. Ravnotako naj listi tudi ne objavljajo kakih nemoralnih slik in popisov, ker je naloga resnega časopisja vse nekaj drugega. — Takšni sklepi bi bili tudi pri nas potrebni.

»Jeklena čelada«.

Za binkošti so jekleni čeladarji (nemške nacionalistične organizacije) prirejale v Düsseldorfu svoje manifestacije. Komunisti so pa manifestirali spet na svojo plat. Tu pa tam so se jeklene čelade spoprijele z rdečimi srajcami. Jeklene butice so res še trde, da ne razumejo novih razmer in silijo spet pod Viljeve brke.

Radić na »počitku«.

Ker je bil Uzunović vzel radićevce v vlado, je zahteval kot protiuslugo, da mora Radić vsaj dva meseca »počivati«. Radićevo glasilo »Dom« pravi, da je predsednik silno potreben morskemu zraku. Igraj kolo, brate!

Ministrski rekord.

Razen v Jugoslaviji se ministri tudi v Nemčiji precej hitro menja-

jo. Sedaj je sestavil novo nemško vlado dr. Marx. V njegovo ministrstvo je vpoklican tudi dr. Gessler, ki ima potemtakem doma že 13. odlok o svojem ministrskem imenovanju.

Kod umirajo!

Malo nas je Slovencev, a še smo tako razpršeni, da umiramo na vseh koncih sveta. V zadnjih bojih pred Damaskom je bilo mrtvih in ranjenih tudi par Slovencev. Neko poročilo pravi, da so gnali proti Druzom v prvo vrsto Čehi, Ruse, Poljake, Italijane, Nemce, torej same tuje, ki se bore za francoski kapital, Francozi sami pa so bolj od zadaj čakali.

Ljudstva se dvigajo.

Mirovna pogajanja med Abd-el-Krimom in Francozi ter Španci so se razbila. Zato se boj na fronti vnema z vso srditostjo. Zadnje vesti iz Maroka pravijo, da vstajem trda prede in da so že kar svoja vodja Abd-el-Krima izdali. No, pa ne smemo preveč verjeti; saj smo že kake trikrat brali, da so ga ubili. — V Siriji se tudi znova oglašajo smrtna pesem. Druzi so pretekli teden naskočili Damask in klali Francoze. Čez par ur so Francozi obkolili domači del mesta in pozvali ljudi, naj izroče orožje. Dali so jim par ur za premislek, potem so pa začeli s topovi streljati. Ubili so 500 domačinov. Bo začela stara pesem kot lani pod generalom Sarrailom, ki je pobijal domačine kot ovce.

Mestne novice.

»Sneguljka«.

Kakor smo objavili v eni prejšnjih števil, vprizori »Splošno slovensko žensko društvo v Gorici mladinsko pravljico »Sneguljka«, ki jo je uglasbil Franc Abt. — Snov pesnitvi je posneta po Grimmovi pravljici. Saj poznate vsi to pravljico. Ta pravljica, ki se vprizori v Trgovskem domu prvič v soboto, dne 29. maja zvečer in drugič v nedeljo, dne 30. maja popoldne, je venec osmero z deklaracijami zvezanih spevov, dramatičnih prizorov in živih slik.

Novi način pridiganja.

Z ozirom na poročilo o poteku konferenc v cerkvi sv. Ignacija budi mi dovoljeno, da izrazim tudi jaz svoje mnenje in to je, da so se prav dobro obnesle, posebno še v prid onim, ki so bili zastopani z ugovornikom. Toliko, da bo zastopano vse mnenje katoličanov v Gorici. Sicer pa velja tudi za ta slučaj govor: »Quot capita, tot sententiae«. Eden v imenu mnogih.

VACLAV BENEŠ - TRĚBÍZKY

Dve povesti Karlštejskega vrana

Iz češčine prevel dr. Fran Bradač.

»Revno ljudstvo odirate, do kože jih derete in potem se vozite na gostije, zalivate grla brez konca in kraja, želodce si prenapolnjujete... Toda že je dozorela šiba tudi za vas; spletel sem korobač jaz Jindrich Bahnička, ki mu pravite dušaš Rozhuda! — Tako vam, dragi gospodje, ni še nihče zagodel!«

In preden so se gostje prav zavedli, kje je že bil čudni pridigar!

»To je norec! — Odpustite, prosim, odlični gostje, da se nam je zabava za hip pokazila. Vedno sem imel tega človeka za prav pametnega. Kdo bi se bil nadejal, da mu kolesce preskoči!«

»Saj ga dobro poznam in Hyncik nič manj!« je pripomnil Bezdekovec.

Mladi Kopidlansky, vnuk onega, o katerem je pravkar govoril Rozhuda, je sedel zraven lepe deklice,

Toda deklica je vendarle vstala, hitela k očetu in mu nekaj šepetala.

»Glej — glej! — Nas je karal dušaš, Morinskega pa še povrh hčerkica. — Glejmo — glejmo!«

Belička ni vedela, kam bi se izgubila iz sramu zaradi tega roganja.

»Saj ne bo krone v eni noči nihče ukradel.«

»In Karlštejn bo tudi brez tebe stal še jutri in pojutrnjem!«

»Saj lahko kličemo odtod: preč, preč od grada, preč . . .«

In sedaj so vpili vsi kakor en glas:

»Preč od grada, preč, da te ne zadene sto nesreč.«

Jaz sem sedel na jablani in čakal, da mi vrže kdo grizljaj. Ampak hipoma se mi je zadelo, kakor da se je topli veter izpremenil v najbolj mrzel vihar, ki je gnal snežinke prav v grajske stole . . . Naglo je padala češka čast tudi pri teh slojih, kjer bi se bil človek najmanj nadejal. Celo Karlštejski fevdniki so se drznili zasmehovati dvestoletni svarilni klic. In kaj bo šele, ko stori to tujec?

(Stari vran je zopet povsobil svojo črno glavo tako globoko na prsi, kot da jih hoče s kljunom razmesariti;

tudi peruti so se zdele, da se mu povešajo in izgublajo prožnost. In potem je rekel še tole: »Od nikogar tak posmeh tako ne boli kakor od rojaka; od nikogar se žaljivka ne zariva tako globoko, kakor če jo izusti sorojak.

Hyncik Kopidlansky je skočil na konja in je šel na Karlštejn čuvat češko krono namesto Morinskega fevdnika. Česa človek vsega ne stori zavoljo lepega deklškega obraza, samo da se mu nasmehne in izpregovori zvonivo besedo! Mladim ljudem se menda od tega kar po glavi vrti. In hodijo, kakor da teptajo pamet z nogami pri vsakem koraku globlje in globlje v tla; ne vidijo in ne slišijo; pravijo, da jim tudi jed ne diši . . . Tale bolezen med vami ljudmi se čisto prav žalostno konča. Varovancu Bezdekovca je ležala Belička Morinska v mladi glavi ne šele od danes, pa tudi ne od včeraj. Kako so se doma motili, ker so mislili o njem, da se za nobeno stvar ne briga, češ da bi se v kolu še obrniti ne znal, in če se bo hotel ženiti, bo morala priti nevesta k njemu na ogled . . .

(Dalje.)

Kaj je novega na deželi?

Vrtojba.

(Poroka.) Zopet je doživela Vrtojba vesel dan, ko sta stopila pred altar ženin Alojzij Frletič, občinski starešina in Justina Reščič, članica Marijine družbe. Že prejšnji večer smo v dekliškem krožku vzele slovo od svoje ljubljene članice ter ji podarile v spomin lep šopek belih nageljnov. Bila je naša dobra sestra in vrla podpornica, ki jo bomo zelo pogrešale. Pri njeni poroki je pristopila Marijina družba in članice dekliškega krožka k sv. obhajilu ter smo vse dobre namene določile v prid naši nepozabni sestri Justini, ki je s svojim ženinom prešla pri poroki Jezusa v svojo nedolžno dušo.

Do solz ginljiv je bil nam popolnoma neznan prizor, ko je preč g. vikar po pretresljivem govoru odzvel nevesti modri dekliški trak Marijine družbenice in ga zamenjal z višnjem. Marijina družba in dekliški krožek sta med sv. mašo kot »slavčki žvrgoleli«. — Novoporočencema želi Marijina družba in dekliški krožek, a gotovo vsi dobromisleči Vrtojbenci: božji blagoslov in obilo sreče v novem stanu.

Ozeljan.

V torek 11. t. m. popoldne okrog 4. ure je nagloma umrla gdč. Antonija Kocjančič, bivša učiteljica ročnih del. Došli zdravnik je ugotovil, da jo je zadela kap. Naj počiva v miru!

Kojsko.

Na Vnebohod se vrši pri nas vsakoletni shod pri stari cerkvi Sv. Križa. Lepo vreme je letos privabilo nešteto množico romarjev, ki so došli nele z Brd, temveč precej od daleč. Po pomembni propovedi, ki jo je imel g. prof. F. Terčeli, se je razvila lepa procesija, ki jo je vodil g. kojski dekan ob asistenci sosednjih gospodov. Med procesijo je lepo prepeval pevski zbor in svirala tukajšnja godba. Cerkvena slavnost je izpadla v splošno zadovoljstvo.

Ponikve.

(Požar.) Komaj so ljudje malo pozabili strahoto požara, ki je lansko poletje v Zagomilci vpepelil hišo s hlevom, že je zopet pret. petek okrog 8. ure zvečer izbruhnil požar pri posestniku Martinu Lapanja v Zagomilci št. 77. Zgorela je hiša in skoraj vse premičnine v njej — le malo se je dalo rešiti, dasi so prihiteli iz vse okolice v pomoč ljudje, katerim se je zahvaliti, da se je ostalo poslopje obvarovalo pred požarom. Škoda znaša nad 20 tisoč lir, zavarovan je bil pa komaj za tisoč. Kako je ogenj nastal, se ne ve. To je že četrti požar na naši planoti v enem letu.

Postojna.

Marijino in fantovsko društvo sta vprizorila na vnebohod Remčeve »Užitkarje«. Tudi ob tej priliki sta izkazali društvu veselje in pojm do našega odra. Na splošno bom predvsem omenil, da so igro proizvajali dobro, razven malenkostnih hib, ki so jim bili krivi nedostatk preskromnega odra. — Užitkar Podbrežar (g. Lenček) bi bil dovršil svojo vlogo popolnoma, ko bi bil nekoliko glasnejši in njegovo trpljenje še nekoliko bolj izrazilo. Tudi sodnikov glas naj bi bil močnejši. — Dvorana je bila polna. Vdeleženc.

Ravnica.

Po dolgem času je vendar enkrat končana cesta na Trnovo, na kateri je bil nastavljen kot delovodja zidarski mojster g. Ludovik Gruntar iz Sedla pri Kobaridu. Sedaj ob slovesu se mu lepo zahvalimo za veliko prijaznost, katero je izkazoval nam voznikom, ki smo mimo vozili in tudi mi kmetje se mu zahvaljujemo, ker nam je veliko pripomogel.

Idrsko.

Odbor kobariškega prosvetnega okrožja se zahvaljuje občinstvu za tako nepričakovano veliko udeležbo pri naši prireditvi na Vnebohod. Nadalje se zahvaljuje vsem, ki so na razne načine pomagali, da je prireditev tako dobro uspela.

Straža.

Prosvetno društvo na Straži pri Cerknem priredi svojo veselico 6. junija in ne 30. maja kot je bilo pomotoma javljeno.

Livek.

Veliki davki in doklade nas čim dalje bolj k tlom pritiskajo, tako da kmalu ne bomo mogli več ravnati hoditi. Zaslužka ni nobenega, edini vir dohodkov je živinoreja in mlekarne. Pri živinoreji, žal, nismo imeli preteklo leto onih dohodkov, ki smo jih pričakovali, in sicer radi kužnega katarja na spolovilih, vsled česar večina krav ni bila oplojenih, oziroma so zvrgele. Tako da so morali posestniki več dobrih molznic prodati mesarju. Pripomniti moram, da že letos čuti marsikdo posledice omenjene bolezni. Naša občina je majhna, komaj 600 duš; gostiln pa imamo 8 (reci osem), na 75 oseb ena gostilna. Pa pridi v nedeljo ali praznik in pokušaj po gostilnah, pa dobiš povsod goste, ki pijejo ali kvartajo. Pa tudi škripanje harmonike se čuje. Veliko denarja se cele noči potrosi in vedno nemoteno od strani merodajnih činiteljev. Naj povemo še to, da smo pri nas navadno pili pristnega Vipavca, ker je pri nas jako priljubljen. Nekateri gostilničarji pa točijo zdaj taka vina, ki se rodijo menda na Matajurju.

Volče = Štoblank.

Ob izviru Idrije, na 754 m visokem hribu, onkraj stare meje, stoji cerkev Sv. Volbenka, nekdanja podružnica sosedne fare v Volčah, kamor je spadala še pred poldrušim stoletjem.

Vojska je tudi tam razbila zvozne nove, poškodovale cerkev in zvonik, ter upepelila župnišče. A zdaj, hvala Bogu, je zopet vse na mestu: cerkev, župnišče, zvonovi in zvonik — celo lepši kot prej. Hvalevredna je požrtvovalnost ljudstva, ki pričča, da ni še konec one vere, ki gore preklada!

Na praznik sv. Kvirina — v nedeljo 4. junija 1926. — se bodo vršile slovesnosti blagoslova novih zvoznov ob navzočnosti videmskega nadškofa. Po maši bo prevzvišeni delil zakrament svete birme. Opozarjamo naše izletnike naj ne pozabijo, da je od Štoblanka — kamor se lahko dospe tudi po cesti — eden najlepših razgledov.

Čezsoča.

Naše živahno delujoče društvo »Zlatenik« je priredilo svoj prvi majski izlet v Ogled. Gotovo bo ta dan ostal živo v spominu vsakemu društveniku. Videli smo mnogo novega, slišali še več, pa zabavali še najbolj, saj nas je že sam Bog obdaril s krasnim majskim dnevom. Če bodo zopet razmere dopuščale napravimo koncem meseca julija izlet v Postojno.

V nedeljo dne 30. maja ob štirih popoldne nas bode društvo zopet razveselilo s svojo tretjo prireditvijo. Nastopila bo naša mladina. Na sporedu je petje, osem burk in telovadba. Kdor se hoče zopet krepko nasmejati naj zopet poseti naše društvo.

Socialni vestnik.

Izseljencem!

V »Eдинosti« od srede 19. maja je neki gospod J. B. napisal članek pod gornjim naslovom, v katerem se pisec toplo zavzema za izselitev naših ljudi v Bosno in v Južno Srbijo. Članek je pisan v duhu medklica, ki je padel v rimskem parlamentu med govorom g. Besednjaka:

»Izselite se.« Koliko je torej resnice na tem raj v Južni Srbiji in v Bosni:

V Južno Srbijo (predvsem na Ovčje polje med Kumanovom, Veslesom in Štipom) se je izselilo mnogo slovenskih družin, med njimi tudi g. Franc Lozar iz Zgornjega Vrtovina, ki pa je Ovčje polje kmalu zapustil in šel v Južno Ameriko, kjer je v starosti 30 let — umrl. Skoraj vsi Slovenci so se vrnili iz Južne Srbije, mnogi pa, še le potem, ko so z javnimi prošnjami po časopisju nabrali toliko sredstev, da so se mogli vrniti in naseliti v Prekmurju. Zapustili so Južno Srbijo, ker tam niso mogli živeti, ker niso imeli vode, ker je bila huda zima in vroče poletje, ker niso imeli kaptala za sezidavo gospodarskih poslopij in ne denarja za obdelavo in ker niso hoteli živeti v vednem strahu pred komitaši.

Ako bi jugoslovanska vlada dala poleg zemlje tudi stroje, semena, po ceni kredit in ako bi nudila še druge ugodnosti (davki, postopanje oblasti, dovoljna zaščita itd.) vsaj za kakih 10 let, se bi gotovo razvile v Južni Srbiji lepe slovenske kolonije, ki pa bi morale imeti s seboj učitelja in duhovnika ter celo vrsto obrtnikov. Drugače pa ne gre in naseljenci so bili in še bodo razočarani.

Kar velja glede Ovčjega polja, isto velja tudi za pokrajino od Skoplja do Kosovske Mitrovice (Kosovo polje).

Drugi raj je Bosna, predvsem Banjaluka, kjer »obstoja oblastveno potrjena posredovalnica za prodajo in nakup« in kjer je »na prodaj več hiš, dve strojarni, na stotine manjših, srednjih in velikih posestev« in kjer »vodi pisarno naš rojak g. A. Štrekelj, ravnatelj kmetijske šole v pokoj«. —

Ta nesrečna Banjaluka je že mnogim našim ljudem zmešala glave, da so jo šli gledat in zapravljat denar. Velika večina naših ljudi, ki so šli v Banjaluko in ki so tam govorili z g. Štrekljem in z g. Šinigojem in še drugimi, so se vrnili, in sicer razočarani. Mnogi so pa tudi tam ostali in se bi radi vrnili, če bi imeli kam; nekateri so seveda tudi več ali manj zadovoljni.

Kakšna je Bosna? »Bosna je tako velika, kakor Češka, šteje pa komaj 1.900.000 prebivalcev«. Bosna je res velika, po podnebjju, legi in rodovitnosti pa zelo zelo različna zemlja, kjer so tudi pravne razmere nekoliko drugačne od naših.

Marsikje je v Bosni mnogo lepe in rodovitne zemlje, ki pa je zelo draga in ni na prodaj, mnogo pa je tudi na videz zelo lepe zemlje, ki pa ne da nobenega pravega pridelka. Rodovitna plast je često zelo plitva, spodaj pa se nahaja neka bela ilovica, ki je tako rodovitna, kot kraški kamen. Koruza pri začetku lepo raste, a kmalu jo suša tako stisne, da je ob njo. Take zemlje je mnogo na prodaj v ravnini in v hribovitih krajih, cene pa so za peljive, ker so navidez zelo nizke.

V Bosni tudi trta raste, a je je zelo malo nasajene. Vzrok tiči tudi v tem, da je v Bosni po zimi vsa zemlja božja in od vsega naroda. Ko zapade sneg, ima vsakdo pravico iti kamor hoče in koder doče. Lahko žene svojo ovce v tvoj vinograd in tudi kakšen kol ali trto lahko vseče za ogenj.

Zaslužka pa v Bosni ni! Delavna sila je zelo poceni in delavec zasluži dnevno samo 20 Din. pa tudi samo 10 Din. ob svoji hrani. Domačin, ki vžije nekoliko koruznega kruha (domače opresne pogače) z eno čebulo in se napije sveže vode ter dela ob tej hrani celi dan, lahko izhaja ob taki plači, naš človek pa ne.

Poleg tega ne dela nobena »posredovalnica za prodajo in nakup« za božji lon, temveč samo za mastne procete.

Kaj je torej z Bosno. Mnogo naših ljudi je že bilo tam opeharjenih, ker jim gg. posredovalci niso povedali čiste resnice in jim tudi tega niso povedali, da se mora skoraj vse kmetijske pridelke prodati skoraj zastonj, ker ni prometnih sredstev. (Koruza je v Banatu ob železnici po 50 lir, no koliko bo pa v Bosni ne pri železnici?)

Kljub temu pa je izseljevanje v Bosno mogoče, a mora biti dobro organizirano in tudi tja bi moralo iti istočasno več ljudi.

Zaenkrat bi svetovali, da gre v Bosno g. J. B., ki je spisal tako lep poziv v Eđinosti in naj tam v resnici pripravi ugodna tla za naselitev in naj vsakemu izseljencu garantira, da ne bo opeharjen. Ako pa tega g. J. B. ne misli, naj v prihodnje take pozive raje opusti.

inž. J. R.

(Članek, ki ga omenja inž. J. R. smo dobili tudi mi, a ga ni bilo potrebno objavljati, ker je že itak izšel v »Eđinosti«. Radevolje prinašamo tudi zgorajšni članek, da se resnica bolj spozna. Ured.)

ZAHVALA.

Ko se po 35 letnem samostojnem delovanju v svečarski stroki, sklonjen po letih in zdravju, poslavljam od trgovine, obrti in klientele, se prav toplo zahvaljujem za izkazano zaupanje prečastiti duhovščini, trgovcem in vsem drugim cenj. odjemalcem in to v ozemlju predvojne Goriške, Trsta z okolico, Istre, Dalmacije, deloma tudi Tirolske, Avstrije, Kranjske in Hrvatske, osobito pa vsem onim, ki so mi ob začetku v težkih razmerah šli na roko in mi omogočili razvoj. Obenem prosim, da isto zaupanje ohranite tudi mojim naslednikom, ki so zadnjih 5 let z menoj skupno delovali in bodo podjetje tudi nadalje vodili na solidni podlagi pod neizpremenjeno firmo.

Ljubljana, 22. maja 1926.

Z odličnim spoštovanjem vdani

m. p. JERNEJ KOPAČ

Katoliško tiskovno društvo v Gorici, ki je lastnik Katoliške knjigarne v Gosposki ulici ter Zadržne tiskarne na vrhu Placute, je na občnem zboru sklenilo, da se zaradi uniformnosti in drugih praktičnih razlogov s prvim majnikom spremeni ime Zadržne tiskarne v Katoliško tiskarno.

Načelstvo Katoliškega tiskovnega društva v Gorici.

